

01/10/94

ANNE BABALARIN DURUMLUK ve
SÜREKLİ KAYGI DÜZEYLERİ ile
ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUĞUN KİŞİSEL
UYUM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Mukadder ULAŞANEL

(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir-1994

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ANNE BABALARIN DURUMLUK ve
SÜREKLİ KAYGI DÜZEYLERİ ile
ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUĞUN KİŞİSEL
UYUM DÜZEYİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Mukadder ULAŞANEL

Danışman
Doç. Dr. Sezen ÜNLÜ/

Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphane

Eskişehir-1994

ÖNSÖZ

Kişisel uyum, bireyin kendini gerçekleştirme düzeyi, duygusal kararlılığı, nevrotik eğilimleri, psikotik belirtilerinden oluşan ve kendi içindeki uyumu olan kavramların bir ifadesi olarak, uyumun önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Toplumun ayrılmaz bir parçası olan zihinsel engelli çocukların, kişisel uyum düzeyleri ile anne ve babalarının kaygı düzeyleri arasında ilişkinin varlığı davranış bilimcilerin dikkatlerini giderek bu konuya çevirmektedir. Zihinsel engelli çocukların uyumsal davranışlarında yetersizlikleri bulunmaktadır. Bu ise zihinsel engelli çocukların kişisel uyumu için gereken yardımların yapılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Bu araştırma ile, anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel düzeyleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarının zihinsel engelli çocukların anne ve babalarına, öğretmen ve eğitimcilere ve konu ile ilgili diğer çevrelere yararlı olacağı umulmaktadır.

Bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde bir çok kişi ve kuruluşun yardımı ve katkısı oldu. Tümüne teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Başta, araştırmanın her aşamasında, her konuda yardımlarını esirgemeyen çalışmayı sabırla izleyen danışmanım Doç. Dr. Sezen Ünlü'ye, özellikle eleştirileri, çalışmalarımın ifade yönünden gözden geçirilmesi ve istatistiksel analizlerin gerçekleştirilmesinde büyük yardımlarını gördüğüm Sayın Doç.

Dr. Grhan Can'a, Hacettepe niversitesinden Sayın Yard. Doç. Dr. Mesut Baş'a, ilk çalışmalarımda beni güdüleyen Sayın Prof. Dr. Süleyman Eripek'e, kayıtlarından yararlandığım Eskişehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi personeline, Ankara'da yaptığım çalışmalarımda büyük destek veren ablam Zülal elikkaya ve ailesine, çevirilerde yardımını grdgm yeğenim Kaan Siyasal'a ve Ablam Nihal Siyasala, raporu daktilo eden Fatma Atakul'a, güçlü desteği için Sayın Milli Eğitim Müdür Yardımcımız Yücel Erdal'a, okul müdürüm şemsettin Nayman'a ve ğretmen arkadaşlarıma, envanter uygulama aşamasında yardımlarını grdgm okuların yönetici ve alt özel sınıf öğretmenlerine, bilgi işlem yazımları için zkan Bektaş'a, manevi destekleriyle bana g veren anneme ve babama, çalışmalarımın başından sonuna kadar her türlü yardımını esirgemeyen, sıkıntılı günlerimde yeterince ilgilenemediğim kızım Burcu'ya teşekkür ederim.

Mukadder ULAşANEL

SUMMARY

This scanning modelled study was prepared to determine the relations between parents' state-trait anxiety level and mentally handicapped children's personal adaptation level.

In this study, mentally handicapped children's personal adaptation level measured by Özgüven's (1982) Hacettepe Personality Inventory (HPI) and parents' state-trait anxiety level measured by Spielberger (1975) state-trait anxiety inventory (STAI).

There are 80 items to determine personal adaptation level in personal adaptation subcomparative scales of HPI for ones and there are also 40 items to determine state anxiety level (20), trait anxiety level (20) in STAI.

The samples of this study are 40 mentally handicapped students who have attended private subclasses in Edebali, Gazi, Mithatpaşa, Murat Atılğan, Reşat Benli and Ziya Gökalp primary school in the city center of Eskişehir in the term of 1993-1994 and also their mothers (40) and this fathers (40).

I used selected samples in this study to compare the relations between mentally handicapped children's personal adaptation level and their parents' state-trait anxiety level in this study. For this aim firstly, state-trait anxiety comparative scales of STAI were used for anxiety points were

measured. After that, personal adaptation sub comparative scales of HPI were used for mentally handicapped children therefore mentally handicapped children's personal adaptation points were measured.

To answer the questions in the aim of this study correlations between parents' state-trait anxiety points and mentally handicapped children's personal adaptation points were calculated separately.

As a result these calculations, the following results were found between average of mentally handicapped children's parents' state-trait anxiety points and average of mentally handicapped children's personal adaptation points:

1. There is not any important relations between the mothers' state anxiety level and their mentally handicapped children's personal adaptation level.
2. There is not any important relations between the mothers' trait anxiety level and their mentally handicapped children's personal adaptation level.
3. There is not any important relations between the fathers' state anxiety level and their mentally handicapped children's personal adaptation level.

4. There is not any important relations between the fathers' trait anxiety level and their mentally handicapped children's personal adaptation level.

ÖZET

Bu araştırma, anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik, ilişkisel tarama modellenli bir çalışmadır.

Araştırmada, zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri Özgüven (1982) tarafından geliştirilen Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE) ile, anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ise Spielberger (1975) tarafından geliştirilen Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (DSKE) ile ölçülmüştür.

HKE'nin Kişisel Uyum Alt Ölçeklerinde bireyin kişisel uyum düzeyini belirlemeye yönelik 80 madde bulunmaktadır. DSKE'de ise bireyin, durumluk kaygı düzeyini belirlemek amacı ile 20, sürekli kaygı düzeyini belirlemek amacı ile 20 olmak üzere toplam 40 madde yer almaktadır.

Araştırmanın örneklemi, 1993-1994 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde bulunan Edebali, Gazi, Mithatpaşa, Murat Atılğan, Reşat Benli ve Ziyagökalp ilkokulları bünyesindeki alt özel sınıflara devam eden 40 zihinsel engelli çocuk ile bu çocukların, anne (40) ve babaların (40) oluşmuştur.

Bu araştırmada, zihinsel engelli çocukların anne-babalarının durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik bir desenden yararlanılmıştır. Bu amaçla, önce zihinsel engelli çocukların anne-babalarına

ayrı ayrı DSKE'nin Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçekleri uygulanarak, anne-babaların durumluk ve sürekli kaygı puanları elde edilmiştir. Daha sonra ise, zihinsel engelli çocuklara HKE'nin Kişisel Uyum Alt Ölçekleri uygulanarak, zihinsel engelli çocukların kişisel uyum puanları elde edilmiştir.

Araştırmanın amaçlarında yer alan soruların yanıtlanabilmesi amacı ile, anne-babaların DSKE'nin Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden elde etmiş oldukları puanlarla, zihinsel engelli çocukların HKE'nin Kişisel Uyum Alt Ölçeklerinden elde etmiş oldukları kişisel uyum puanları arasındaki korelasyonlar her grup için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Yapılan hesaplamalar sonunda, zihinsel engelli çocukların anne-babalarının durumluk ve sürekli puan ortalamaları ile bunların zihinsel engelli çocuklarının kişisel uyum puan ortalamaları, zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri yönünden karşılaştırılmış ve aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

1. Annelerin durumluk kaygı düzeyleri ile bu annelerin zihin engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında önemli sayılabilecek bir ilişki olmadığı görülmüştür.
2. Annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile bu annelerin zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında dikkat çekecek düzeyde bir ilişki olmadığı görülmüştür.
3. Babaların durumluk kaygı düzeyleri ile bu babaların zihinsel engelli çocuklarının kişisel uyum düzeyleri arasında önemli sayılabilecek bir ilişki olmadığı görülmüştür.

4. Babaların sürekli kaygı düzeyleri ile bu babaların zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında dikkat çekecek düzeyde bir ilişki olmadığı görülmüştür.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	iii
SUMMARY	vi
ÖZET	ix
İÇİNDEKİLER	xii
EKLER	xvi
TABLolar LİSTESİ	xvii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem	2
Amaç	10
Önem	11
Sayıltılar	13
Sınırlılıklar	13
Tanımlar	14
BÖLÜM II	15
YÖNTEM	15
Evren ve Örneklem	15
Bilgi Toplama Araçları.....	16
Durumları ve Sürekli Kaygı Envanteri (DSKE)	17
DSKE Alt Ölçeklerinin Tanımları	17
DSKE'nin Uygulanması	19
DSKE'nin Puanlanması	20
DSKE'nin Güvenirliği	22
DSKE'nin Geçerliliği	23

Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)	24
HKE'nin Alt Ölçeklerinin Tanımları	25
HKE'nin Uygulanması	27
HKE'nin Puanlanması	28
HKE'nin Güvenirliği	28
HKE'nin Geçerliliği	29
Bilgilerin Toplanması	30
Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi	30
BÖLÜM III	32
BULGULAR VE YORUM	32
1. Annelerin durumluk kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?	33
2. Annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?	35
3. Babaların durumluk kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?.....	37
4. Babaların sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuklarının kişisel uyum düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?	39
BÖLÜM IV	42
ÖZET, YARGI VE ÖNERİLER	42
Özet	42
Yargı	44

Öneriler 44

KAYNAKÇA 48

EKLER

	<u>Sayfa No</u>
EK-1 Kendini Değerlendirme Envanteri	
STAI FORM TX-1	53
EK-2 Kendini Değerlendirme Envanteri	
STAI FORM TX-2	55
EK-3 HKE'den Seğilmiş Maddeler	
Kişisel Uyum Alt Olęekleri	57
EK-4 Hacettepe Kişilik Envanteri	63
EK-5 Eskişehir Valiliğinin Olur Yazısı	64
EK-6 Durumluk ve S¼rekli Kaygı	
Geçici Norm Tablo	65

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO NO:

Sayfa No:

- 1- Annelerin Durumluk Kaygı Düzeyleri İle Zihinsel Engelli Çocukların Kişisel Uyum Düzeylerine İlişkin Bulgular 33
- 2- Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Zihinsel Engelli Çocukların Kişisel Uyum Düzeylerine İlişkin Bulgular 35
- 3- Babaların Durumluk Kaygı Düzeyleri İle Zihinsel Engelli Çocukların Kişisel Uyum Düzeylerine İlişkin Bulgular 38
- 4- Babaların Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Zihinsel Engelli Çocukların Kişisel Uyum Düzeylerine İlişkin Bulgular.... 40

BÖLÜM I

GİRİŞ

Türkiye'de zihinsel engelli çocukların sayısının gün geçtikçe daha büyük boyutlara ulaştığı görülmektedir. Kuşkusuz, zihinsel engelli çocukların da toplumun bir ferdi olarak yaşayıp, toplumsal işlevlerini yerine getirebilmesi önem taşımaktadır. Toplumun mutlu ve rahat olması, onu meydana getiren bireylerin uyumlu ve mutlu olmasına bağlanmaktadır (Çağlar, 1979, S.11). Bireyin uyumlu ve mutlu olabilmesi ise bebeklik yıllarında başlayan bedensel ve psikolojik gereksinimlerinin doyurulmasıyla gerçekleşmektedir (Maslow, 1971, S.57). Toplumun bir bireyi olarak zihinsel engelli çocuğun bu gereksinimleri bebeklik ve çocukluk yıllarından başlayarak anne ve babaları tarafından doyurulmaktadır. Zihinsel engelli çocuğun gereksinimlerinin doyurulabilmesini güçleştiren bir etken olarak, anne ve babaların yoğun kaygı duyguları olduğu vurgulanmaktadır (Akkök ve Diğ., 1992, S.11). Gereksinimleri asgari düzeyde doyurulamayan zihin engelli çocuğun kişisel olarak, kendisi ve çevresiyle uyum içine yaşayabilmesi güçleşmektedir.

Zihinsel engelli çocukların kişilik özelliklerini geliştirebilmeleri için anne babalarının yardımına, anne ve babaların ise bu yardımı yapabilmeleri için Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine gereksinimleri bulunmaktadır.

Bu sorun çerçevesinde, zihinsel engelli çocukların anne ve babalarının durumluk ve sürekli kaygıları ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi gerekmektedir. Anne ve babaların kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuğun uyum düzeyi arasındaki ilişkiler, bu tür çocukların kişilik gelişimlerini kolaylaştırabilecek önlemler de ışık tutabilecektir.

Problem

Çağımızda toplumların hızla değişmesi, ekonomik sorunlar, düzensiz sanayileşme ve kentleşme gibi etkenler yaşamı karmaşık bir hale getirmiştir. Bu durum, günümüz insanını önceki kuşaklara göre daha kaygılı bir hale getirmekte ve yaşadığımız çağa "Kaygı Çağı," niteliği kazandırmıştır. Kaygı çağı insanının, psikolojik etkileşime olan gereksinimi nedeniyle günlük yaşamında iletişimde bulunduğu insalarda olumlu ya da olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Bu da çağımızda kaygının tanınması ve saptanması gereğini ortaya koymuştur.

Bireyin temel duygularından biri olarak kabul edilebilen kaygı genellikle; üzüntü, sıkıntı, korku, acizlik, sonucu bilememe ve yargılanma gibi bir ya da birden çok duyguyu içermektedir (Cüceoğlu, 1991, 276). Ancak, bu duyguların türü, şiddeti ve süreklilik göstermesi önem taşımaktadır.

Kaygı ile ilgili kaynaklar, bilişsel ve öğrenme yaklaşımlı ve bunların sentezi denebilecek kuramlar olarak

özetlenmektedir. Kaygının farklı yanlarını vurgulayan ve tek sistem içinde sentezini iki faktörlü kuramında gerçekleştiren Spielberger' (1970), kaygı kavramının temelini durumluk ve sürekli kaygının oluşturduğunu belirtmektedir (Le Compte ve Öner, 1983, 4). Bu kurama göre; "Durumluk kaygı,, bireyin kaygı yaşantısına olan yatkınlığıdır. Bu duruma, bireyin içinde bulunduğu durumları stresli olarak **algılama** ya da **stres** olarak yorumlama da denilmektedir (Le Compte ve Öner, 1983, 3).

Sürekli kaygı, bireyin objektif kriterlere göre nötr olan durumları tehlikeli ve özünü tehdit edici (küçültücü) olarak algılaması sonucu oluşan hoşnutsuzluk ve mutsuzluk duygusudur. Sürekli kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin kolaylıkla incindikleri ve karamsarlığa düştükleri görülmektedir. Bu bireyler durumluk kaygıyı da diğerlerinden daha sık ve yoğun olarak yaşarlar. Buna göre sürekli kaygı düzeyi yüksek olan bireyin, düşük olanlardan daha çabuk ve sık olarak durumluk kaygı reaksiyonları göstereceği beklenmektedir (Le Compte ve Öner, 1983, 3).

Kaygının kaynağını stres koşulları oluşturmaktadır. **Stres** ise, doğrudan zedeleyici ya da ortadan kaldırılamaz ise kalıcı işlev aksamalarına yol açabilecek, içten ve dıştan gelen zorlayıcı etmenler olarak tanımlanmaktadır (Bilir, 1978, 52). Stres koşulları ortadan kalktığına, durumluk kaygı düzeyinde azalma olduğu buna karşın koşulların değişmesinin sürekli kaygı düzeyini pek etkilemediği görülmüştür. Buna göre, normal kişiler için «akut» (geçici, duruma bağlı) kaygının çok yoğun ve kısa süreli, «Kronik» (Sürekli) kaygının

ise nisbeten daha az yoğunlukta ve süresinin belirsiz olduğu bulunmuştur (Levitt, 1971, 168).

Lader (1975, 27) ise, durumluk (belli bir andaki) kaygı ile genel kaygı eğilimi arasında bir ayırım olduğunu vurgulamıştır.

Kaygı, günlük yaşam düzeyinden, ruh sağlığımızı olumsuz yönde etkileyen patolojik kaygıya dek uzanan bir genişlik göstermektedir. Horney (1945) ve Sullivan (1953), patolojik kaygının bireyin davranışları üzerinde "Ket vurucu," bir etmen olduğunu belirtmiş, bu etmenleri: çaresizlik, acı çekme, heyecan ve dehşet duyguları olarak nitelendirmişlerdir. Bireyin belirgin bir uyumsuzluğa uğrayıncaya kadar, kaygının engelleyici etkisinin pek farkedilmemesinin klinik ve okul ortamlarında sık saptanan bir durum olduğu belirtilmektedir. Kaygılı bireylerin, kaygılarından dolayı yaşadıkları yakın çevresindeki bireylerle ilişkilerinin olumsuz yönde etkilendiği gözlenmiştir (Baş, 1984, 2).

Bireyin en yakın çevresi, doğumundan başlayarak belli bir döneme kadar içinde büyüüp geliştiği aile ortamıdır. Aile bireylerinden özellikle anne ve babaların kaygılı oluşu, çocuklarının gereksinimlerinin doyurulmasında olumsuz rol oynamaktadır. Bu anne-babalar bir de engelli bir çocuğa sahipler, günlük kaygı düzeylerine çocuklarının zihin engelinin yarattığı stres koşulları da eklenmektedir.

Hemen hiç bir anne ve baba, çocuklarının zihinsel engelli olabileceğini akıllarına bile getirmez. Çocuk, evliliklerin bir ürünü ve tamamlayıcısı olarak anlam taşımaktadır. Hamilelik döneminde özellikle anne, zihninde

doğacak çocuğun bir biçimini oluşturur (Ross, 1964, 179). Bu biçim, annenin kendisinin, eşinin ve yakın çevresinin beklentilerinden ve toplumun yarattığı "ideal çocuk,, algısından da etkilenir. Doğumu izleyen günlerde ya da okul yıllarında çocuğun zihinsel engelli olduğunun öğrenilmesi anne ve babanın tüm beklenti ve düşlerini alt üst etmektedir. Anne ve babasının yaşadığı bu acı gerçek şok, panik, keder ve üzüntü duygularını yaratır (Eripek, 1993, 130).

Zihinsel engelli bir çocuğa ebeveynlik etmeye hazır olmayan anne ve babalar kendilerine özgü bir stresi yoğun olarak yaşamaktadırlar. Bu da zihinsel engelli bir çocuğa anne-babalık etmenin zorluğudur. Bu zorlukların araştırılmasına yönelik çalışmalar oldukça yenidir. Cummings (1976, 24), zihinsel engelli bir çocuğa sahip olmanın anne ve babaların ruh sağlığı üzerinde çok önemli etkisinin olduğu ve özellikle bu anne-babaların zihinsel engelli çocukla sürekli bir bağımlılık içinde olmalarının, çocuğun özel bakım ve eğitime gereksinim duymasının yarattığı gelecek endişesinin sürekli yaşamalarının stresin önemli boyutları olduğunu belirtmektedir (Akkök ve diğ., 1992, 8).

Holroyd (1978, 32) ise, stresin boyutlarını; bağımlılık, kendine yetememe, ailenin yaşamına getirdiği sınırlılıklar, ömür boyu bakım, kişisel ödül eksikliği, bir kurumun bakım ve eğitimini tercih etme ve aileye getireceği zorluklar olarak sıralamıştır. Flynt ve Wood (1990, 55), stresin çocuğun zihin engelinin tanısı ve derecesiyle ilişkini vurgulamışlar ve stres düzeyinin zaman içinde değişebileceğine değinmişlerdir. Buna göre, yaşanan stres aileden aileye

değişmekle birlikte, zihinsel engelli bir çocuğa sahip olan hemen her ailenin kendine özgü bir stresi yaşadığı da görülmektedir (Akkök ve diğ., 1992, 8).

Anne ve babanın stres düzeylerini etkileyen bir başka değişken ise, çocuğun zihin engeli için "neden bulma," sürecidir. Anne ve babalar çocuklarının zihin engelini problem olarak algılayıp, bu problemi de kontrol edilmesi güç olan "kader," gibi dış faktörlere bağladıklarında çaresizlik ve umutsuzluk duyguları yaşamaktadır. Bu durumda, durumluk ve giderek sürekli kaygı düzeyleri artmaktadır. Buna karşın, çocuklarının zihinsel engelini kişisel ve kontrol edilebilir faktörlere bağlayan anne ve babaların umutlarının arttığı, durumluk kaygılarının azaldığı görülmektedir (Akkök ve diğ., 1992, 9). Bu açıdan, anne ve babaların çocuklarının zihinsel engelini algılama biçimleri önem taşır.

Bazı anne ve babalar zihinsel engelli bir çocuğa sahip olmayı yaşamda karşılaşılabilecek güçlüklerin bir parçası olarak algılamaktadır. Bu durumda, anne ve babalar karşılaştıkları bu probleme ve yeni duruma oldukça yapıcı bir biçimde yaklaşmakta, gerçekleri kabul edip, çocukları için yararlı olacak yardım ve hizmetlere yönelmektedirler. Bu na karşın, zihinsel engelli bir çocuğa sahip olmayı son derece üzüntü verici, küçültücü ve çözülemeyecek bir kriz ya da problem olarak algılayan anne ve babaların ise zihinsel engelli çocuklarına gereken yardımlara yönelmeleri güçleşmektedir. Bu anne ve babaların sürekli kaygılı oldukları ve kaygılarıyla başa çıkabilmek için bir takım davranışlar geliştirdiği görülmektedir. Bunlar arasında ise zihinsel

engelli çocuğu ya da onun engelini reddetme davranışlarına sıklıkla rastlanmaktadır.

Galleger (1956), red edici tutum ve davranışları; başarı beklentilerini düşük tutma, gerçekçi olmayan amaçlar koyma, kaçma ve karşıt tepki oluşturma olarak dört başlık altında toplamıştır (Eripek, 1993, 134). Anne ve babalar yaşadıkları bu olumsuz duyguların sonucu olarak zihinsel engelli çocuklarının gereksinimlerini doyurmada zorlanmaktadır. Oysa zihinsel engelli çocukların psikolojik bakımdan sağlıklı olabilmeleri için yetiştiği ailede gereksinimlerinin doyrulmasına bağlıdır. Zihinsel engelli çocuk aile içerisinde gereksinimlerini doyrurken çevresiyle de uyum içinde yaşamak zorundadır.

Adasal (1977)'a göre bireyler, fiziksel, duygusal, heyecansal, psikolojik gereksinimlerini doyrurma çabalarındayken, öte yandan insanlarla anlaşp uyum sağlayarak, bedence ve ruhça sağlıklı olabilmektedir. Bedence ve ruhça sağlıklı olabilmek için ise yeme, içme gibi bedensel; sevme, sevilme, ait olma, kabul görme, kendini gerçekleştirme gibi psikolojik gereksinimlerin doyrulması gerekmektedir (Maslow, 1971, Cüceloğlu, 1991, 236).

Zihinsel engelli çocuğun gereksinimlerinin doyrulması ve kişisel uyumun sağlıklı olarak gelişebilmesinde bebeklik ve çocukluk yılları önem taşımaktadır. Erikson'un psiko-sosyal kuramına göre de kişilik yapısı ilk beş yılda gelişmektedir (Geçton, 1981, 89). Zihinsel engelli çocuk için de bu gelişmenin olumlu oluşabilmesi onun bedensel ve psikolojik gereksinimlerinin doyrulmasına bağlıdır. Zihinsel

engelli çocuğun kişilik yapısını oluşturma çabaları sırasında karşılaştığı sorunların, en önemlilerinden biri de sağlıklı ve yeterli kişisel uyum duygusu geliştirememiş olmasıdır. Zihinsel engelli çocuğun, çevresindeki kişilerle uyum içinde yaşaması ve gereken şeyleri yapabilecek güce sahip olduğuna inanması kişisel uyum duygusunun kazanılmasıyla gerçekleşebilir.

Zihinsel engelli çocuğun kişilik yapısının oluştuğu çocukluk yıllarında, anne ve babasının yoğun kaygı duyguları yaşaması bu gelişim sürecini etkilemektedir. Bu duygular içinde olan anne ve babalar, diğer çocuklara tanıdıkları fırsatları onlara tanımamakta ya da onları kendi başlarına bırakabilmektedirler. Bu olumsuz tutumlar nedeniyle zihinsel engelli çocuk, bağımsızlığa adım atmada gecikmekte ya da sürekli bağımlı hale gelebilmektedir. Bağımsızlığına kavuşamayan zihinsel engelli çocuğun kendini gerçekleştirme güçleşmektedir.

Maslow (1971), sağlıklı bireyi kendini gerçekleştiren birey olarak tanımlamaktadır (Cüceloğlu, 1991, 236). Kendini gerçekleştiren birey ise kapasitesini tam olarak kullanan birey demektir (Bilir, 1986, 60).

Zihinsel engelli çocuğun da doğuştan getirdiği özellik ve yeteneklerini tam kapasite ile kullanıp değerlendirmesi elverişli çevre koşullarına bağlıdır. Buna göre, zihinsel engelli çocuk doğuştan getirdiği kişilik özelliklerini en yakın çevresi olan anne ve babasının yardımıyla geliştirir.

Zihinsel engelli çocuğun kişisel uyumunun diğer bir boyutu **benlik kavramının** gelişimidir. Bireyin davranışlarını, uyumunu tüm kişilik işlevlerini düzenliyen ve yöneten benlik kavramının gelişimidir. Mead (1934)'e göre benlik, bireyin kendisi hakkında geliştirdiği tepkilerin diğer insanların ona bakışına göre biçimlenmesidir (Can,1991,8).

Zihinsel engelli çocuk da kendi çevresinde kendisi için önemli olan anne ve babalarının davranışlarını gözleyerek taklit etmekte ve özümsemektedir. Dolayısıyla zihinsel engelli çocuk anne ve babasının rolünü oynamakta ve giderek kendisini anne ve babasının ona yönettiği davranışlar gibi görmeye başlamaktadır. Bu bakımdan benlik kavramı zihinsel engelli çocuğa kendisi için önemli olan anne ve babalarının yönetilmiş oldukları tutum ve davranışların bir yansıma olduğuna göre anne ve babalardan gelen reddedici tutum ve davranışlar çocuğun kendisini değersiz bulması ile sonuçlanmaktadır (Can, 1991, 9).

Hafif derecede zihinsel engelli çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada, normal insanlar tarafından kabul edilmede zeka bölümünden çok, davranışların önemli olduğu vurgulanmıştır (Akkök ve diğ. 1992, 9). Zihinsel engelli çocuğun anne ve babalarının tutum ve davranışlarını etkileyen en önemli etkenin ise yoğun kaygı duygularının yarattığı tepkiler olduğu görülmektedir.

Zihinsel engelli bir çocuğun kişisel uyum düzeyini ne ölçüde geliştirebileceği, büyük ölçüde ev ortamlarında anne-babalarının çocuklarına ilişkin duygu ve düşüncelerine, dolayısıyla tutum ve davranışlarına bağlı olduğu

görülmektedir. Bu durumda zihinsel engelli çocuğun kişisel uyumunun gelişimi için anne ve babalarına yardımcı olmak, zihinsel engelli çocuğa doğrudan eğilmekten daha çok yararlı olmaktadır (Akkök ve diğ. 1992, 11).

Akkök ve arkadaşlarının (1991), "özürlü bir çocuğa sahip anne ve babaların stresin yordanması,, araştırmalarında, anne ve babaların çocuklarının zihinsel engeli için neden bulma sürecinin, çocuğun engelinin derecesinin ve aile rehberliği alıp almadığının önemli olduğu bulunmuştur (Akkök ve diğ. 1992, 11).

Bu durum, ülkemizde ailelere yönelik rehberlik ve danışmanlık çalışmalarına önem verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle bu çalışmalarda, ailelerin çocuklarının zihinsel engeli için buldukları nedenleri ortaya çıkarmanın ve hatta değiştirmenin, yoğun kaygı duygularının azaltılması açısından önemli olduğu söylenebilir.

Bu amaçla, bu araştırmada zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri ile anne ve babalarının durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasında ilişki olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir. Anne ve babaların kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuğun uyum düzeyi arasındaki ilişkiler, bu tür çocukların kişilik gelişimlerini kolaylaştırabilecek önlemlere de ışık tutabilecektir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuklarının,

kişisel uyum düzeyleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara karşılıklar aranmıştır.

1. Annelerin durumluk kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuklarının, kişisel uyum düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
2. Annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuklarının, kişisel uyum düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
3. Babaların durumluk kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuklarının, kişisel uyum düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Babaların sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuklarının, kişisel uyum düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

Önem

Özellikle son yıllarda, davranış bilimcilerin ve eğitimcilerin başlıca ilgi alanlarından biri de "kaygı ve uyum,, kavramları olmuştur. Bu konuda yabancı ülkelerde yapılan araştırmalarda bireyin ruh sağlığı ve kişisel uyumu ile bireyin çevresinden gelen kaygı duygularının oluşturduğu tepkisel davranışların arasında önemli ilişkiler bulunduğu ait bulgular elde edilmiştir. Bu da gerek psikoloji bilimi gerekse psikolojik danışma alanlarındaki çalışmalarda dikkatleri önemli ölçüde «kaygı ve uyum» konusuna

yönelmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak «kaygı ve uyum» ülkemizde de üzerinde çalışma yapılan konulardan biri haline gelmeye başlamıştır. Ne var ki ülkemizde bu güne kadar «kaygı ve uyum» ile ilgili olarak yapılan araştırma sayısı oldukça azdır. Türkiye'de yapılan bir kaç araştırmada, bireyin kişisel olarak uyumuna etki eden faktörlerden biri olarak kaygı konusu hastalara, psikiyatrik hastalara ve lise öğrencilerine yönelik olarak incelenmiştir.

Bu durumda, kişisel uyumu etkileyen etmenlerle ilgili olarak, soruna zihinsel engelli çocuklar düzeyinde yaklaşan bu araştırma, Türkiye'deki ilk örnek olması açısından önemli görülmektedir.

Zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeylerine etki eden etmenlerin bilinmesi, aile ortamında anne ve babaları yakından ilgilendirmektedir. Sonuç olarak, araştırma bulgularının olumlu kişisel uyum geliştirme yönünden zihinsel engelli çocukları etkileyeceği, onlara psikolojik ve sosyal gelişimleri açısından yararlı olacağı umulmaktadır. Araştırmadan umulan bir başka yarar da anne ve babalara kaygı duygularının giderilebilmesi için, psikolojik danışma yapabilecek mesleki hazırlığa sahip uzmanların, zihinsel engelli çocuğun kişisel uyumunu oluşturabilmesinde etkili olan faktörleri tanımalıdır. Böylece, zihinsel engelli çocuğun anne ve babaların, bebeklik ve çocukluk yılları gibi psiko-sosyal gereksinimlerinin doyurulmasını içeren kritik bir devrede zihinsel engelli çocuklarına yapabilecekleri yardımlarda daha bilinçli olmalarına yardımcı olunabilecektir.

Bu nedenle, bu araştırmada zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri ile anne ve babalarının durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi gerekmektedir. Anne ve babaların kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi gerekmektedir. Anne ve babaların kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuğun kişisel uyum düzeyi arasındaki ilişkiler, bu tür çocukların kişilik gelişimlerini kolaylaştırabilecek önlemlere ışık tutabilecektir.

Sayıltılar

1. Araştırma örnekleme giren zihinsel engelli çocuklar (HKE)'ni, anne ve babaları (DSKE)'ni yanıtlarken durumlarını yansız olarak yansıtmışlardır.

2. Araştırma örnekleme giren zihinsel engelli çocuklar "Hacettepe Kişilik Envanteri,"ni yanıtlayabilecek düzeydedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma 1993-1994 öğretim yılında Eskişehir il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, Edebali, Gazi, Mithatpaşa, Murat Atılđan, Reşat Benli, Ziyagökalp ilkokulları bünyesindeki alt özel sınıflara devam eden 58 zihinsel engelli çocuk ve anne babaları ile sınırlıdır.

1. Zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri "Hacettepe Kişilik Envanteri"nin, anne ve babalarının kaygı düzeyleri "Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri"nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Tanımlar

Araştırmada bazı kavramlar aşağıdaki anlamda kullanılmışlardır.

Alt özel sınıf : Normal ilkokullar bünyesindeki zihinsel engelli çocukların eğitimi için açılan özel sınıf düzenlemeleridir.

Durumluk Kaygı : Bireyin içinde bulunduğu stresli durumdan dolayı hissettiği subjektif korkudur (Le Compte, Önen 1983,3).

Düşük Kişisel Uyum: Bireyin ürkek, gergin, içine kapalı ve duygusal yönden değişkenlik göstermesidir (Özgüven 1992,17).

Kişisel Uyum: Bireyin kendini gerçekleştirme düzeyi, duygusal kararlılığı, nevrotik eğilimleri ve psikotik belirtilerinden oluşan kendi içinde uyumdur (1992,18)

Sürekli Kaygı: Doğrudan çevre koşullarına bağlı olmayan bireyin kendini güvensiz hissetmesi ve genel olarak pek çok şeyi tehlikeli ya da özünü tehdit edici olarak algılama eğilimidir (Le Compte, Öner, 1983,2).

Yüksek Kişisel Uyum: Bireyin kendine güvenli, kararlı, esnek, bağımsız ve eleştiriye açık olmasıdır (Özgüven, 1992;17)

Zihinsel Engelli: Gelişim süreci içinde genel zihinsel işlevlerde önemli derecede gerilik ve bunun yanında uyumsal davranışlarında yetersizlik gösterme durumudur (Grossmoh, 1973, Eripek, 1992, 17)

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu araştırmada, anne ve babaların kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında nasıl bir ilişki bulunduğu belirlemek amacı ile ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Bu başlık altında, sırası ile araştırmanın evren ve örnekleme, araştırma deseni, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin işlenmesi ve çözümlenmesine yer verilmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 1993-1994 öğretim yılında Eskişehir il merkezindeki ilkokulların bünyesinde bulunan 30 alt özel sınıftaki 236 zihinsel engelli çocuk ile bu çocukların anne ve babalarından oluşmaktadır.

Araştırmanın evrenini oluşturan 30 alt özel sınıftan altısını sınıf oluşturan Edabali, Gazi, Mithat Paşa, Murat Atılğan, Reşat Benli ve Ziya Gökalp ilkokulları tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiş ve bu okullardaki alt özel sınıflara devam eden 58 zihinsel engelli çocuk ile bu çocukların anne ve babaları araştırmanın örneklemini oluşturmuşlardır.

Araştırmanın evreni ve örnekleme ilişkin bilgiler, Eskişehir Rehberlik ve Araştırma Merkezi kayıtlarından elde edilmiştir. Örnekleme giren ilkokullardan Edabali 10, Gazi 6, MithatPaşa 11, Murat Atılğan 7, Reşat Benli 13, Ziya Gökalp 11 zihinsel engelli çocuk ile katılmışlardır.

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, zihinsel engelli çocukların anne, babalarının durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile Zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik bir desenden yararlanılmıştır. Bu amaçla önce zihinsel engelli çocukların anne ve babalarına ayrı ayrı durumluk ve sürekli kaygı ölçekleri (DSKE) uygulanarak , anne-babaların durumluk ve sürekli kaygı puanları elde edilmiştir. Daha sonra ise zihinsel engelli çocuklara Hacettepe Kişilik Envanteri'nin (HKE), kişisel uyum alt ölçekleri uygulanarak, zihinsel engelli çocukların kişisel uyum puanları elde edilmiştir.

Bilgi Toplama Araçları

Bu araştırmada, anne ve babaların kaygı düzeylerini saptamak için Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (DSKE), zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri hakkında bilgi edinmek amacı ile Hacettepe kişilik Envanteri (HKE)

kullanılmıştır. Her iki araç hakkındaki ayrıntılı bilgi aşağıdadır.

1) Durumluluk, Sürekli Kaygı Envanteri (State, Trait Anxiety Inventory) Cattell ve Scheir (1958) kaygının tanımına ve ölçülmesine yenilik getirme amacı ile çok değişimli analiz tekniğiyle değişik zamanlarda çeşitli guruplarda yaptıkları ölçümler sonunda, Durumluk (State) ve Sürekli (Trait) olma üzere iki tür kaygı faktörü saptamışlar ve bu anlayışa uygun olarak iki kaygı ölçeği geliştirmişlerdir. Bu çalışmalardan esinlenen Spielberger (1966) Cattell'in ve Freud'un fenomolojik fizyolojik kaygı anlayışının sentezini yapmış ve iki faktörlü kaygı (two factors theory of anxiety) kuramını kurmuştur. Buna dayalı olarak kaygıyı ölçmek üzere Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından, kaygının iki ayrı durumunu ölçmek amacı ile Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (State Trait Anxiety Inventory) geliştirilmiştir. Öner (1977), Ölçeklerin Türk toplumunda geçerlik ve güvenilirliğini saptamıştır.

DSKE ALT ÖLÇEKLERİNİN TANIMLARI

Spielberger (1972,39) durumluk ve sürekli kaygıya ilişkin tanımları aşağıda verilmiştir.

Durumluluk Kaygı

Durumluk kaygı, insan organizmasının zamanla yoğunluğu değişen, bir kararda olmayan, geçici duygusal durumu ya da koşulu olarak kavramlaştırılabilir. Bu koşulun

özellikleri öznel ve bilinçli olarak gerilim ve endişeyle birlikte otonom sinir sistemini harekete geçirmesidir.

Durumluk kaygı, bireyin bir tehlikeyi tehdit edici olarak algıladığı durumlarda yüksek, bu tehlikenin tehdit edici olarak algılanmadığı durumlarda düşük olmaktadır.

Sürekli Kaygı (Trait Anxiety):

Sürekli kaygı, kaygı eğilimindeki nispeten kalıcı bireysel farklılıklar olup, pek çok uyarıcı durumu, tehlikeli ya da tehdit edici olarak algılama durumu ve bu tehditlere karşı, durumluk reaksiyonları ile tepkide bulunma eğilimidir.

Sürekli kaygının ise, durumluk kaygının geçmişte açığa çıkma sıklığı ve yoğunluğu ile gelecekte ortaya çıkma olasılığını yansıttığı düşünülebilir. Sürekli kaygısı yüksek olan bireyler, düşük olanlara göre daha çok durumları tehlikeli ya da tehdit edici olarak algılama ve bu tür ürküntü verici durumlara daha yoğun durumluk kaygı reaksiyonları ile tepkide bulunma eğilimindedirler.

Normal yetişkinlerin kaygı düzeylerini saptamada kullanılan ve homojen 40 maddeden oluşan DSKE yukarıda belirtildiği gibi iki ayrı ölçekten meydana gelmiştir.

1/a. Durumluk kaygı ölçeğinin (Stai Formu TX-I) 20 maddesi bireylerin o anda nasıl hissettiklerine göre kendilerini tanımadıkları durumluk kaygıyı (State anxiety) ölçer. Başka bir ifadeyle bireyin durumluk, yani o anda içinde bulunduğu kaygı düzeyini ölçmektedir. Çevrel koşulların yarattığı anlık gerilim, endişe ve heyecan tepkisinin yoğunluğu zamanla artar ya da azalır. Bu ölçekteki maddelere, denek o andaki duygularının şiddet derecesine göre yanıt

verir. Örneğin, (Kendimi rahat hissediyorum) gibi, maddeler şiddet derecesine göre, (1) Hemen hiç, (2) Biraz, (3) Oldukça, (4) Tamamıyla gibi dört seçenekten biri işaretlenerek cevaplanır.

1/b. Sürekli kaygı ölçeği'nin (Stai Formu-TX-2) 20 maddesi ise bireylerin genellikle nasıl hissettiklerine göre kendilerini tanımalarını gerektiren sürekli kaygıyı (trait anxiety) ölçer. Başka bir deyişle bireyin genellikle sürekli olarak içinde bulunduğu kaygı düzeyini ölçmektedir. Bu ölçek, bireyin içinde bulunduğu objektif ölçütlere göre nötr olan durumların çoğunu genellikle tehdit edici ve stresli olarak görme, algılama ve yorumlama eğiliminin olup olmadığını ölçmektedir. Sürekli kaygı ölçeğindeki maddelere denek genel olarak hissettiği duygularının sıklık derecesine göre yanıt verir. Örneğin, (Olur olmaz hallerde ağlayacak gibi olurum; kendimi üzüntülü hissederim; Tutarlı bir insanım) gibi maddeler sıklık derecesine göre, (1) Pek az, (2) Bazan, (3) Çoğu zaman, (4) Hemen her zaman gibi seçeneklerden biri işaretlenerek cevaplandırılır.

DSKE'nin Uygulanması

Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri, deneklere bireysel olarak uygulanmıştır. Durumluk Kaygı ve Sürekli Kaygı ölçekleri iki ayrı sayfada, TX-1 ve TX-2 şeklinde yazılmıştır. Her bir sayfanın başında, soruların nasıl cevaplandırılacağı birer paragraflık yönergeyle belirtilmiştir (Ek-1 ve Ek-2).

Anne ve babaların ölçekteki soruları çekinmeden, samimi ve savunmasız bir tarzda cevaplandırmasını kolaylaştırmak için, test yapımcıları envanterin başlığında "kaygı," sözcüğünü kullanmamıştır. "Kendini Değerlendirme Envanteri," adını vermişlerdir. Bu nedenle, uygulama sırasında kaygı sözcüğü hiç kullanılmamıştır.

Önce durumluk kaygı ölçeği, sonra sürekli kaygı ölçeği deneklere uygulanmıştır. Ölçeklerin cevaplandırılması sırasında bir zaman kısıtlanması konmamıştır. Denekler 20-25 dakikada her iki ölçeği de cevaplandırmışlardır.

DSKE'nin Puanlaması

Her iki ölçek için de cevap seçenekleri dörder tanedir. Seçeneklerin ağırlık değerleri 1'den 4'e kadar değişir. Ölçekler 20'şer ifadeden oluşmuştur. Her ölçekten elde edilen toplam puan değeri 20 ile 80 arasında değişebilir. Puanın yüksek olması kaygı düzeyinin yüksek olduğuna işaret eder.

Ölçeklerde iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlara (1) Doğrudan (direct) ve (2) Tersine dönmüş (reverse) ifadeler diyebiliriz. Doğrudan ifadeler olumsuz duyguları, tersine dönmüş ifadeler ise olumlu duyguları dile getirir. Durumluk kaygı ölçeğinde 10 tane tersine dönmüş ifade vardır. Bunlar; 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19 ve 20. maddelerdir. Sürekli kaygı ölçeğinde ise yedi tersine dönmüş ifade vardır. Bunlar; 21, 26, 27, 30, 33, 36 ve 39. maddelerdir.

Her iki ölçekte, doğrudan ve tersine dönmüş ifadelerin herbiri için ikişer ayrı anahtar hazırlanmıştır. Envanterin puanlama yönergesine uygun olarak, her bir ölçek için doğrudan ifadelerden elde edilen toplam ağırlıklı puandan, ters ifadelerin toplam ağırlıklı puanı çıkartılmıştır. Bu sayıya durumluk kaygı ölçeği için değişmeyen değer olan 50, sürekli kaygı için değişmeyen değer olan 35 eklenmiştir. Değişmeyen 50 ve 35 değerleri şöyle bulunmuştur. Durumluk kaygı ölçeğindeki tersine dönmüş maddelerin sayısı olan 10 ile ağırlıklı puan olarak kabul edilmiş 5'le çarpılmış ve 50 bulunmuştur. Sürekli kaygı ölçeğindeki tersine dönmüş 7 madde 5 ile çarpılmış ve 35 elde edilmiştir. Örneğin, bir denek kaygı ölçeğinden (+11) doğrudan, (-39) tersine dönmüş puan almış olsun. Bunların toplamı (-28)'i verecektir. Bu ölçek için sabit değer olan (+50)'yi eklersek derneğin durumluk kaygı puanı 22 olarak saptanacaktır. Aynı denek sürekli kaygı ölçeğinden (+27) doğrudan ve (-24) tersine dönmüş puan almış olsun. $27-24=3$; bu ölçek için sabit değer olan (+35) eklenirse, $3+35=38$ sürekli kaygı puanı olacaktır.

Durumluk ve sürekli kaygı ölçeklerinde cevaplanmadan atlanmış maddeler varsa, ölçeğin bütünü içinde istenen puan şöyle saptanmıştır: (1) Derneğin cevapladığı maddelerin ortalaması alınmış, (2) Bu değer 20 ile çarpılmış, (3) Bulunan sonuç en yakın tam sayıya dönüştürülmüştür.

Üçten fazla ifadeye cevap verilmemişse, doldurulan form geçersiz sayılmış ve puanlanmamıştır.

DSKE'nin Güvenirliği

a) Türkiye'de yapılan alışmalar:

Türkçeleştirilen Durumluk ve Sürekli kaygı envanterinin guvenirliğini ve geçerliğini ner tarafından (1977), 250 kişilik niversite ğrencisi üzerinde yapılmış ve denenmiştir. Durumluk kaygı leğinin guvenirlik katsayısının .26 ile .68 arasında, sürekli kaygı leğinin ise .71 ile .86 arasında değiştiğini saptamıştır. Guvenirlik katsayılarında sürekli kaygı puanlarının 10 gün ile 1 yıl arasında pek değişmediğini ve aynı süre içerisinde durumluk kaygı puanlarının ise değişme gösterdiğini saptamıştır.

b) Yurt dışında yapılan çalışmalar:

Spielberger ve arkadaşları (1970) test-tekrar test güvenilirlik tekniği ile durumluk ve sürekli kaygı ölçeklerinin güvenilirlik katsayılarının, sürekli kaygı ölçeği için .73 ile .86 arasında, durumluk kaygı ölçeğinin ise .16 ile .54 arasında değiştiğini saptamışlardır.

Yukarıda görüldüğü gibi Türkiye de ve yurt dışında yapılan çalışmalarda, durumluk kaygı ölçeğinin güvenilirlik katsayısının .35 ile .76 ve sürekli kaygı ölçeğinin ise .79 ile .87 arasında değişme gösterdiği saptanmıştır.

DSKE'nin Geçerliliği

a) Türkiye'de yapılan çalışmalar

Türkçeleştirilen durumluk ve sürekli kaygı ölçeklerinin geçerliliği ile ilgili çalışma, Öner (1977) tarafından yapılmış ve stres koşullarında, durumluk kaygı puanlarının normal koşullara oranla manidar ($P < .01$ ve $P < .05$) yükselmeler gösterdiği, sürekli kaygı puanlarında normal koşullara oranla bir yükselme olmadığı saptanmıştır. Psikiyatri hastalarında kaygı puan ortalamalarının normallere ve fiziksel hastalığı olanlara oranla manidar ($P < .01$) düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. "Stres'in etkilerini saptamada durumluk kaygı ölçeğinin duyarlı olduğu, uyum bozuklukları gösteren psikiyatri ve diyaliz hastalarının dışında stresin sürekli kaygıyı etkilemediği, ölçeklerin kaygı davranışlarına göre normal ve nevrotik bireyleri birbirinden ayırt ettiği ve Türk toplumunda geçerli olduğu danışma, psikiyatri ve ruh

sağlığı merkezleri ile araştırmalarda kullanılabileceği kanısına varılmıştır.

b) Yurt dışında yapılan çalışmalar :

Spielberger ve arkadaşları (1970), durumluk ve sürekli kaygı ölçekleriyle ilgili geçerlik çalışmalarında, sürekli kaygı ölçeği için elde ettikleri katsayının, Taylor'un Açık Kaygı Ölçeğiyle .81, Cattell ve Scheier'in IPAT Kaygı Ölçeğiyle .76 ve Zuckerman ölçeğiyle .50 olarak saptamışlardır.

2. HACETTEPE KİŞİLİK ENVANTERİ

Hacettepe Kişilik Envanteri, Özgüven (1976) tarafından, bireylerin kişilik özellikleri, kişilikle ilgili problemleri kişisel ve sosyal uyum düzeyleri ile ilgili bilgiler elde etmek amacıyla deneme formu olarak geliştirilmiştir. Deneme formu üzerinde yapılan araştırmalara göre, Envanterin 1981'de ilk revizyonu, 1982'de ikinci revizyonu yapılmıştır.

Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE), kişisel uyum ve sosyal uyum olmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır. Bu iki temel bölüme dayalı sekiz alt ölçek ile bireyin test olma davranışlarına ilişkin bir geçerlik ölçeğinden oluşmuştur.

Alt ölçekler sırasıyla: (1) Kendini geliştirme (KG), (2) Duygusal kararlılık (DK), (3) Nevrotik Eğilimler (NE), (4) Psikotik belirtiler (PB), (5) Aile ilişkileri (Aİ), (6) Sosyal ilişkiler (Sİ), (7) Sosyal normlar (SN), (8) Antisosyal

eğilimler (AE). Deneğin, ölçeği cevaplandırma davranışını saptamada kullanılan geçerlik (G) bulunmaktadır.

Bu araştırmada, Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE)'nin kişisel uyum alt ölçekleri kullanılmıştır (HKE)'nin kişisel ve sosyal uyum alt ölçekleri toplam 168 sorudan oluşmaktadır. Kişisel uyum alt ölçekleri 20 şer sorudan oluşmuş ve 4 alt ölçek için 80 soru belirlenmiştir.

HKE Alt Ölçeklerinin Tanımları

Hacettepe Kişilik Envanteri'nin ikinci revizyonuna (1982) ilişkin kişisel uyum alt ölçeklerin tanımları aşağıda verilmiştir.

a. HKE Kişisel Uyum Alt Ölçeklerinin Tanımları

Kendini Gerçekleştirme (KG):

Kendini gerçekleştirme puanı, kendini gerçekleştiren kişinin davranış özelliklerinden, kendine güvenme, kendi yeteneklerinin farkında olma, kendi kendine kararlar verebilme, doğru bildiğini söyleme, kabul edildiği ve bir işe yaradığı duygusu içinde olma gibi niteliklerle ilişkilidir.

Puanın yüksek veya düşük olması, bireyin bu nitelikteki davranışlarını değerlendirme olanağı sağlamaktadır.

Duygusal Kararlılık (DK):

Duygusal kararlılık puanı yüksek olan bireyin, duygusal yönden kararlı oluşunu belirtir. Duygusal kararlılık düzeyi yüksek olan bireyler, genellikle kendine güvenen, az üzülen, alıngan olmama özellikleri gösteren kişilerdir. Çoğu kez sakin ve huzurlu bireyler izlenimi verirler. Pek az başkalarından tavsiye isterler. Kendi kararlarını kendileri verme eğilimindedirler. Ortaya çıkan yeni ve kendilerine yabancı durumlardan çekinmezler. Acil durumlarda olumlu ve etkili davranışlar gösterirler.

DK puanı düşük olan bireyler, sık sık mutsuzluğa düşerler. Duygusal yönden çok değişkendirler. Önemsiz görünen meselelerde bazen aşırı duygusal tepki gösterirler. Kolayca hiddetlenirler, karamsarlığa düşerler. Alıngandırlar ve çabuk kızarlar.

Bu tür kişiler, genellikle gergin ve kaygılı olup, sıkıntılı durumlarda gözyaşlarını tutamazlar. Karşılaştıkları yeni durumlarda ise ya korkak ve çekingen ya da atak ve kavgacı olabilirler.

Nevrotik Eğilimler (NE):

Nevrotik belirtileri olan kişiler, kronik yorgunluk, baş ağrısı, uyuyamama, görme güçlükleri, iştahsızlık ve benzeri çeşitli psikosomatik belirtilerin birinden ya da birkaçından şikayetçidir. Nevrotik belirtilere sahip olan bu kişiler, duygusal çatışmalarını genellikle fiziksel yollarla ifade etmektedir.

Nevrotik eğilimler , ayrıca benliğini olduğu gibi kabul edememe, mükemmelliyetçilik, eleştiriye açık olmama gibi davranışları da içerir.

Nevrotik eğilimler puanının yüksek olması, bu tür belirtilerin azlığını gösterir.

Psikotik Belirtiler (PB):

Psikotik belirtiler puanı düşük olan bireylerde, insanlardan uzaklaşma, yalnız kalmayı yeğleme eğilimi, dikkatini bir noktada toplama güçlüğü ve hayal kurma eğilimi gözlenir. Bu bireyler, alıngan ve aşırı duygusaldırlar. Kendilerine yönelik düşünceleri fazladır.

PB puanın yüksek olduğu, normal bir uyum tarzında ise birey, belirli ölçüler içinde, hayal dünyasından bağımsız olarak yaşamını sürdürür.

Kişisel Uyum (KV):

Kendini gerçekleştirme, duygusal kararlılık, nevrotik eğilimler ve psikotik belirtiler alt ölçeklerinin puanları toplanarak elde edilmektedir.

HKE'nin Uygulanması:

Hacettepe Kişilik Envanteri cevap kağıtlı olarak deneklere bireysel olarak uygulanmıştır. Ölçek bir kitapçık halinde basılmıştır. Kitapçığın ön kapağında soruların nasıl cevaplandırılacağı açıklanmıştır (EK-3).

Envanter, bir kez uygulanmıştır. Cevaplandırma sırasında bir zaman kısıtlaması konmamıştır. Denekler 25-30

dakika arasında cevaplandırmışlardır. HKE zihinsel engelli çocuklara araştırmacı tarafından ilk kez uygulanmıştır.

HKE'nin Puanlaması

Ölçek zorunlu seçme tekniğine göre hazırlanmıştır. Cevap seceneği iki tanedir. "Evet,, ya da "hayır,,dır. Ahahtarda belirtilen her cevap için bir puan verilir. Alt ölçekler 20'şer ifadeden oluşmuştur. Her ölçekten elde edilen puan değeri 1 ile 20 arasında değişebilir. Puanın yüksek olması uyum düzeyinin yüksek olduğuna işaret eder.

Anahtar cevap kağıdının üzerine uygun bir biçimde yerleştirilir. Soruların anahtarda belirtilen cevapları için birer puan verilip toplamları alt ölçeklere yazılmıştır. Alt ölçeklerinin puanları toplanarak "Kişisel Uyum,, puanları elde edilmiştir.

İlk dört ölçeğin (KG, DK, NE, PB) toplam puanları deneğin, kişisel uyum (KU) puanıdır.

HKE'nin Güvenirliği

Özgüven'in (1982, 1983) farklı gruplar üzerinde, envanterin aralıklı tekrarı tekniğiyle yaptığı çeşitli güvenilirlik çalımalarında alt ölçeklere ilişkin güvenilirlik katsayıları .58 ile .92 arasında ve ortalama .82 civarında bulunmuştur. Genellikle kişisel uyum alt ölçeklerine göre biraz daha yüksektir.

HKE'nin güvenirligi, Baş (1982) tarafından 1982-1983 öğretim yılında Demetevler Lisesi'ne devam eden 62 öğrenciye test tekrar test tekniğiyle 15 gün arayla iki kez uygulayarak

denenmiş ve alt ölçeklerin güvenilirlik katsayılarını şöyle saptanmıştır. Kendini gerçekleştirme için (KG). 79; Duygusal kararlılık (DK).81; Nevrotik eğilimler (NE). 92; Psikolojik belirtiler (PB).84'tür. Kişiler uyum (KU).92 olarak saptanmıştır.

HKE'nin Geçerliği

"Normal" ve "uyumsuz" olduğu bilinen zıt gruplar üzerinde yapılan araştırmalarda envanterlerin alt ölçeklerinin ayırt edici olduğu görülmüştür.(Baş,1982; Özgüven,1982).

Bireyin maksatlı cevaplandırma davranışı üzerinde yapılan yanılma (faking) ile ilgili olarak yapılan çalışma sonuçları da kişinin normal cevaplandırmadan farklı olarak kendisini önemli düzeyde uyumlu ya da uyumsuz göstermede başarılı olmadığını göstermiştir.

Baş (1982) 1982-1983 öğretim yılında Demetevler Lisesine devam eden 96 öğrenci üzerinde HKE'ne ait puanlar ile Durumluk ve Sürekli Kaygı ölçeğine ait puanların benzer ölçekler geçerliğini incelemiştir.

Bilgilerin Toplanması

Araştırmaya, 1993 Eylül ayında kaynak taraması ile başlanmış ve araştırmada kullanılan Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri ile Hacettepe Kişilik Envanter'lerinin uygulamaları ise 1993-1994 öğretim yılı Ocak ayı içinde yapılmıştır. Uygulamalardan önce, ilgili yerlerden gerekli izinler alınmıştır (Ek 5). Envanterlerin uygulanmasına geçmeden, örnekleme giren ilkokul yöneticileri ziyaret edilmiş ve uygulamaya giren 6 ilkokula Eskişehir Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izin belgeleri teslim edilmiştir. Okul yöneticileri ile yapılan ön görüşmelerde, her okulda hangi tarih ve hangi saatte uygulamaların yapılacağı belirlenmiştir. Envanterlerin uygulaması araştırmacı tarafından yapılmıştır. Uygulama yapılan her sınıfta, her zihinsel engelli çocuk ve her anne, baba için uygulama yönerge bölümleri sesli olarak okunmuş, zihinsel engelli çocuk ve anne, babaların uygulama hakkındaki soruları cevaplandırılmıştır. Envanterlerin uygulamaları deneklerle bireysel olarak yapılmıştır.

Envanterlerin uygulanması sırasında, zihinsel engelli çocukların Hacettepe Kişilik Envanteri'ni, anne ve babalarının Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri'ni ciddi ve dikkatli cevapladıkları, cevaplandırma süresinin her iki araç için 30 dakikayı geçmediği gözlenmiştir.

Verilerin İşlenmesi ve Çözülmesi

Gerek anne-babalara ve gerekse zihinsel engelli çocuklara uygulanan veri toplama araçlarının puanlanması elle yapılmıştır. Anne-babaların Durumluk ve Sürekli Kaygı

Envanterinden aldıkları durumluk ve sürekli kaygı puanları ile bunların zihinsel engelli çocuklarının Hacettepe Kişilik Envanteri'nden elde ettikleri kişisel uyum puanları tablolara işlenmiştir. Her grup için oluşturulan bu tablolardan bu gruplara ilişkin puanların ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır.

Araştırmanın amaçlarında yer alan soruların yanıtlanabilmesi için anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygı ölçeklerinden elde etmiş oldukları puanlarla, zihinsel engelli çocukların HKE'nin kişisel uyum alt ölçeklerinden elde etmiş oldukları kişisel uyum puanları arasındaki korelasyonlar her grup için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Gruplara ilişkin istatistiksel işlemlerde Casio fx-991 hesap makinasından yararlanılmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmaya denek olarak seçilen anne ve babaların DSKE ile ölçülen durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile bu anne ve babaların zihinsel engelli çocuklarının HKE ile ölçülen kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkilere ait bulgularla, bunların yorumlarına yer verilmiştir.

Bulguların sıralanmasında araştırmanın amaçlarında belirtilen sıraya uyulmuş böylece önce zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiler daha sonra da zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri ile babalarının kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiler ele alınmıştır.

ANNELERİN KAYGI DÜZEYLERİ İLE ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN KİŞİSEL UYUM DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Annelerin kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkiler, araştırmanın amaçlarında belirtildiği gibi annenin durumluk ve sürekli kaygı düzeyi bakımından ayrı ayrı ele alınmıştır. Annelerin durumluk kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkilere ait bulgular tablo 1'de, annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkiye ait bulgular ise tablo 2'de gösterilmiştir.

1. Annelerin Durumluk Kaygı Düzeyleri ile Zihinsel Engelli Çocukların Kişisel Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Annelerin durumluk kaygı düzeyleri ile zihin engelli çocuklarının kişisel uyum düzeyleri arasında ne tür ilişki olduğunu belirlemek için annelerin Durumluk Kaygı Ölçeğinden elde ettikleri puanlarla, çocuklarının Hacettepe Kişilik Envanterinden almış oldukları puanlar arasındaki korelasyona bakılmıştır.

TABLO 1

ANNELERİN DURUMLUK KAYGI DÜZEYLERİ İLE ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN KİŞİSEL UYUM DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Denek No:	Annelerin Durumluk Kaygı Puanları (x1)	ZEÇ Kişisel Uyum Puanları (x2)	Denek No:	Annelerin Durumluk Kaygı Puanları (x1)	ZEÇ Kişisel Uyum Puanları (x2)
1	54	58	21	54	40
2	51	54	22	29	39
3	39	53	23	60	39
4	39	53	24	60	39
5	49	51	25	49	39
6	39	48	26	40	39
7	53	48	28	48	35
8	43	47	28	57	35
9	53	47	29	43	35
10	49	47	30	77	35
11	48	46	31	53	35
12	50	45	32	48	35
13	57	45	33	43	35
14	41	45	34	32	34
15	42	44	35	31	33
16	53	43	36	23	31
17	70	42	37	71	31
18	60	40	38	52	30
19	32	40	39	50	30
20	69	40	40	60	29

Geçici Norm Tablo (Ek 6)
 $X1 = 40.83$
 $ss1 = 11.29$

$x1 = 49.17$ $x2 = 40.85$
 $ss1 = 11.20$ $ss2 = 7.36$
 $r_{x1, x2} = -0.057$

Tablo 1'de görüldüğü gibi zihinsel engelli çocukların annelerinin durumluk kaygı puanlarının ortalamaları

49.17, standart sapması ise 11.20'dir. Zihinsel engelli çocukların kişisel uyum puanlarının ortalaması 40.85, standart sapması ise 7.36'dır.

Annelerin durumluk kaygı puanları, Durumluk Kaygı Ölçeğinden normal yetişkinler üzerindeki daha önceki uygulamalarına ilişkin puanlarla karşılaştırıldığında, önceki uygulamalardan elde edilen durumluk kaygı puan ortalamalarının 40.83, standart sapmasının ise 11.29 olduğu görülmektedir. Annelerin durumluluk kaygı puan ortalamalarının 49.17, standart sapmasının da 11.20 olduğuna göre, bu araştırmaya katılan annelerin durumluk kaygı düzeylerinin, normal yetişkinlerden elde edilen normlara göre (Ek-6) daha yüksek düzeyde kaldığı görülmektedir.

Annelerin durumluk kaygı puanları ile zihinsel engelli çocuklarının kişisel uyum puanları arasındaki ilişkiye ait korelasyon katsayısının ($r=-0.057$) olduğu görülmektedir. Korelasyon katsayısının (-) olması, durumluk kaygının kişisel uyumu olumsuz biçimde etkilemediği gibi bu iki puan dağılımı arasında ters bir ilişki olduğu izlenimi vermekte ise de, bu değerlerin sıfıra çok yakın olması, annelerin durumluk kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuklarının kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkinin çok küçük bir düzeyde kaldığını kanıtlamaktadır. Sonuç olarak bu araştırmadan elde edilen bulgular, zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeylerinin, annelerinin durumluk kaygı düzeylerinden olumlu ya da olumsuz biçimde etkilenmiş olduğunu göstermekten uzak kalmıştır.

2. Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Zihinsel Engelli Çocukların Kişisel Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocuklarını kişisel uyum düzeyleri arasında ne tür bir ilişki olduğunu belirtmek için, annelerin Sürekli Kaygı Ölçeğinden elde ettikleri puanlarla, zihinsel engelli çocuklarının Hacettepe Kişilik Envanteri'nden elde ettikleri puanlar arasındaki korelasyona bakılmıştır.

TABLO 2

ANNELERİN SÜREKLİ KAYGI DÜZEYLERİ İLE ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARININ KİŞİSEL UYUM DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Denek No:	Annelerin Sürekli Kaygı Puanları	ZEÇ Kişisel Uyum Puanları	Denek No:	Annelerin Sürekli Kaygı Puanları	ZEÇ Kişisel Uyum Puanları
	(x_1)	(x_2)		(x_1)	(x_2)
1	10	58	21	17	40
2	21	54	22	38	39
3	33	53	23	22	39
4	28	53	24	21	39
5	26	51	25	20	39
6	20	48	26	19	39
7	25	48	27	25	35
8	28	47	28	25	35
9	37	47	29	26	35
10	19	47	30	4	35
11	25	46	31	11	35
12	26	45	32	20	35
13	18	45	33	34	35
14	25	45	34	31	34
15	33	44	35	44	33
16	25	43	36	44	31
17	7	42	37	14	31
18	2	40	38	15	30
19	28	40	39	34	30
20	6	40	40	20	29

Geçici Norm Tablo (Ek 6)
 $X_1 = 41.58$
 $ss_1 = 8.83$

$x_1 = 23.12$ $x_2 = 40.85$
 $ss_1 = 9.96$ $ss_2 = 7.36$
 $r_{x_1, x_2} = 0.007$

Tablo 2 incelendiğinde zihinsel engelli çocukların annelerinin sürekli kaygı puan ortalamalarının 23.12, standart sapmalarının ise 9.96 olduğu görülmektedir. Sürekli

Kaygı Ölçeğinin normal yetişkinler üzerindeki daha önceki uygulamalarına ilişkin bulgulara göre, sürekli kaygı puan ortalamalarının 41.58, standart sapmasının ise 8.83 olduğu görülmektedir (Ek 6). Annelerin sürekli kaygı puan ortalamalarının 23.12, standart sapmasının da 9.96 olduğuna göre, bu araştırmaya katılan annelerin sürekli kaygı düzeylerinin, normal yetişkinlerden elde edilen normlara göre daha düşük düzeyde kaldığı görülmektedir.

Annelerin, Sürekli Kaygı Ölçeğinden elde ettikleri puanlarla, zihinsel engelli çocuklarının Hacettepe Kişilik Envanterinden elde etmiş oldukları kişisel uyum puanları arasındaki ilişkiye ait korelasyon katsayısı, ($r= 0.007$) sifıra çok yakın bulunmuştur. Bu durum, zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri ile annelerinin sürekli kaygı düzeyleri arasında dikkat çekecek düzeyde bir ilişki olmadığını göstermektedir.

BABALARIN KAYGI DÜZEYLERİ İLE ZİHİNSEL ENGELLİ ENGELLİ ÇOCUKLARIN KİŞİSEL UYUM DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Babaların kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkiler, babanın durumluk ve sürekli kaygı düzeyine göre ayrı ayrı incelenmiştir.

Babaların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkilere ait bulgular tablo 3 ve tablo 4'de verilmiştir.

3. Babaların Durumluk Kaygı Düzeyleri İle Zihinsel Engelli Çocukların Kişisel Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki

Babaların durumluk kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için babaların durumluk kaygı ölçeğinden elde ettikleri puanlarla zihinsel engelli çocukların Hacettepe Kişilik Envanterinden elde ettikleri puanlar arasındaki korelasyona bakılmıştır.

TABLO 3

BABALARIN DURUMLUK KAYGI DÜZEYLERİ İLE ZİHİNSEL ENGELLİ
ÇOCUKLARIN KİŞİSEL UYUM DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Denek No:	Babaların Sürekli Kaygı Puanları (x_1)	ZEÇ Kişisel Uyum Puanları (x_2)	Denek No:	Babaların Sürekli Kaygı Puanları (x_1)	ZEÇ Kişisel Uyum Puanları (x_2)
1	46	58	21	34	40
2	50	54	22	53	39
3	29	53	23	52	39
4	40	53	24	39	39
5	42	51	25	46	39
6	47	48	26	39	39
7	54	48	27	42	35
8	49	47	28	47	35
9	27	47	29	45	35
10	59	47	30	40	35
11	49	46	31	45	35
12	47	45	32	24	35
13	34	45	33	40	34
14	48	45	34	55	33
15	54	44	35	40	31
16	52	43	36	23	31
17	51	42	37	67	31
18	38	40	38	50	29
19	42	40	39	56	30
20	51	40	40	51	30

Geçici Norm Tablo (Ek 6)

 $x_1 = 44.92$ $x_2 = 40.85$ $x_1 = 40.83$ $ss_1 = 9.38$ $ss_2 = 7.36$ $ss_1 = 11.29$ $r_{x_1 x_2} = 0.059$

Tablo 3 incelendiğinde babaların durumluk kaygı puan ortalamalarının 44.92, standart sapmasının ise 9.38 olduğu görülmektedir. Babaların durumluk kaygı puanları, Durumluk

Kaygı Ölçeğinden normal yetişkinler üzerindeki daha önceki uygulamalara ilişkin puanlarla karşılaştırıldığında, önceki uygulamalardan elde edilen durumluk kaygı puan ortalamalarının 40.83, standart sapmasının ise 11.29 olduğu görülmektedir. Buna göre, bu araştırmaya katılan babaların durumluk kaygı düzeylerinin normal yetişkinlerden elde edilen normlara göre (Ek-6) daha yüksek düzeyde kaldığı görülmektedir.

Babaların Durumluk Kaygı Ölçeğinden elde ettikleri puanlarla, zihinsel engelli çocukların Hacettepe Kişilik Envanteri'nden elde etmiş oldukları puanlar arasındaki ilişki katsayısı ise, ($r=0.059$)dur. Bu da görüldüğü gibi sifıra çok yakın bir değerdir. Yani babaların durumluk kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında pozitif yönde çok küçük bir ilişki vardır. Bir başka deyişle bu araştırma bulguları, babaların durumluk kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında önemli sayılabilecek bir ilişki olmadığını göstermektedir.

4. Babaların Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Zihinsel Engelli Çocukların Kişisel Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişki.

Babaların sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için babaların Sürekli Kaygı Ölçeğinden elde etmiş oldukları puanlarla zihinsel engelli çocukların Hacettepe

Kişilik Envanterinden elde ettikleri puanlar arasındaki korelasyon hesaplanmıştır (Tablo 4).

TABLO 4

BABALARIN SÜREKLİ KAYGI DÜZEYLERİ İLE ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARIN KİŞİSEL UYUM DÜZEYLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Denek No:	Babaların Sürekli Kaygı Puanları (x_1)	ZEÇ Kişisel Uyum Puanları (x_2)	Denek No:	Babaların Sürekli Kaygı Puanları (x_1)	ZEÇ Kişisel Uyum Puanları (x_2)
1	35	58	21	24	40
2	26	54	22	21	39
3	35	53	23	29	39
4	30	53	24	31	39
5	21	51	25	27	39
6	21	48	26	28	39
7	21	48	27	35	35
8	25	47	28	28	35
9	38	47	29	30	35
10	23	47	30	34	35
11	27	46	31	25	35
12	23	45	32	33	35
13	16	45	33	29	34
14	32	45	34	10	33
15	25	44	35	37	31
16	17	43	36	44	31
17	29	42	37	27	31
18	34	40	38	14	29
19	35	40	39	11	30
20	18	40	40	27	30

Geçici Norm Tablo (Ek 6)

$X_1 = 41.58$

$ss_1 = 8.83$

$x_1 = 26.87$ $x_2 = 40.85$

$ss_1 = 7.48$ $ss_2 = 7.36$

$r_{x_1, x_2} = 0.050$

Tablo 4'de de görüldüğü gibi zihinsel engelli çocukların babalarının Sürekli Kaygı Ölçeğinden almış oldukları ortalama puan 26.87, bu puan dağılımına ilişkin standart sapma değeri ise 7.48'dir. Bu değerler, Sürekli Kaygı Ölçeğinin daha önceki normal yetişkinler üzerindeki uygulamalarına ilişkin puanlar ile karşılaştırıldığında, sürekli kaygı puan ortalamalarının 41.58, standart sapmanın ise 8.83 olduğu görülmektedir. Buna göre, bu araştırmaya katılan babaların sürekli kaygı düzeylerinin, normal yetişkinlerden elde edilen normlara göre (Ek 6) daha düşük düzeyde kaldığı görülmektedir.

Babaların Sürekli Kaygı Ölçeğinden elde ettikleri puanlarla zihinsel engelli çocukların Hacettepe Kişilik Envanterinden elde etmiş oldukları kişisel uyum puanları arasındaki ilişki katsayısı, ($r=0.050$) sıfıra çok yakındır. Bu durum, babaların sürekli kaygı düzeyleri ile, zihinsel engelli çocuklarının kişisel uyum düzeyleri arasında önemsenecek bir ilişki olmadığını göstermektedir.

BÖLÜM IV

ÖZET, YARGI VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın kısa bir özeti, araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan yargı ve uygulama ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Özet

Bu araştırma, anne ve bababaların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik, ilişkisel tarama modellenli bir çalışmadır.

Araştırmada, zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri Özgüven (1982) tarafından geliştirilen Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE) ile, anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ise Spielberger (1975) tarafından geliştirilen Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri (DSKE) ile ölçülmüştür.

HKE'nin Kişisel Uyum Alt Ölçeklerinde bireyin kişisel uyum düzeyini belirlemeye yönelik 80 madde bulunmaktadır. DSKE'de ise bireyin, durumluk kaygı düzeyini belirlemek amacı ile 20, sürekli kaygı düzeyini belirlemek amacı ile 20 olmak üzere toplam 40 madde yer almaktadır.

Araştırmanın örneklemi, 1993-1994 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde bulunan Edebali, Gazi, Mithatpaşa,

Murat Atılğan, Reşat Benli ve Ziyagökalp ilkokulları bünyesindeki alt özel sınıflara devam eden 40 zihinsel engelli çocuk ile bu çocukların, anne (40) ve babalarından (40) oluşmuştur.

Bu araştırmada, zihinsel engelli çocukların anne-babalarının durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik bir desenden yararlanılmıştır. Bu amaçla, önce zihinsel engelli çocukların anne-babalarına ayrı ayrı DSKE'nin Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçekleri uygulanarak, anne-babaların durumluk ve sürekli kaygı puanları elde edilmiştir. Daha sonra ise, zihinsel engelli çocuklara HKE'nin Kişisel Uyum Alt Ölçekleri uygulanarak, zihinsel engelli çocukların kişisel uyum puanları elde edilmiştir.

Araştırmanın amaçlarında yer alan soruların yanıtlanabilmesi amacı ile, anne-babaların DSKE'nin Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeklerinden elde etmiş oldukları puanlarla, zihinsel engelli çocukların HKE'nin Kişisel Uyum Alt Ölçeklerinden elde etmiş oldukları kişisel uyum puanları arasındaki korelasyonlar her grup için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Yapılan hesaplamalar sonunda, zihinsel engelli çocukların anne-babalarının durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları ile bunların zihinsel engelli çocuklarının kişisel uyum puan ortalamaları, zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri yönünden karşılaştırılmış ve aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

1. Annelerin durumluk kaygı düzeyleri ile bu annelerin zihin engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında önemli sayılabilecek bir ilişki olmadığı görülmüştür.
2. Annelerin sürekli düzeyleri ile bu annelerin zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında dikkat çekecek düzeyde bir ilişki olmadığı görülmüştür.
3. Babaların durumluk kaygı düzeyleri ile bu babaların zihinsel engelli çocuklarının kişisel uyum düzeyleri arasında önemli sayılabilecek bir ilişki olmadığı görülmüştür.
4. Babaların sürekli kaygı düzeyleri ile bu babaların zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri arasında dikkat çekecek düzeyde bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Yarqı

Araştırma bulgularına dayalı olarak bu araştırma sonunda, araştırmaya katılan zihinsel engelli çocukların anne-babalarının kaygı düzeyleri ile çocuklarının kişisel uyum düzeyleri arasında dikkate değer düzeyde bir ilişki olmadığı yargısına ulaşılmıştır.

Öneriler

Zihinsel Engelli Çocukların kişisel uyum düzeylerinin, günlük hayatta ilişkide buldukları çevrelerinin bir parçası olan anne-babalarının durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Bu

doğrultuda yapılan araştırmada da bu ilişki aranmış ve dikkate değer bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bu bulgulara dayalı olarak, zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeylerini yükseltmek gibi amaçlara sahip olan anne-baba, ğretmen ve psikolojik danışmanlara ve benzer araştırma yapacakları yararlı olabilecek bazı öneriler aşağıdadır.

1. Hafif derecede zihinsel engelli çocukların kişisel uyum düzeyleri ile anne-babalarının durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki araştırılırken herbirinden 40'ar denek kullanılmıştır. Ancak, bu araştırmadan elde edilen bulgular kullanılan 40'ar deneğin kuvvetli bir ilişki kurabilmek için yeterli olmadığını ortaya koymuştur.
2. Kişilik yapısını geliştirememekten ve bağımsızlığını kazanamaktan dolayı kişisel uyum düzeyleri düşüklük gösteren zihinsel engelli çocukların, öncelikle bu konuda onlara yardım edecek ilk kişiler olan anne-babalarına aile eğitimi yolu ile yardım edilebilir.
3. Zihinsel Engelli ocuğa sahip anne-babaların çocuklarının zihinsel engelini olumsuz algılama biçimi kaygı düzeylerini arttırmaktadır. Bu algılama sürecinin olumlu oluşabilmesi için bu anne-babalara ve anne-baba adaylarına basınla kuramsal , televizyon yayınlarıyla yaşantısal yapımlar evlerine kadar ulaştırılmalıdır.
4. Anne ve babalardan sonra zihinsel engelli çocuğun iletişime girdiği ve en çok etkilendiği, önem verdiği kişi öğretmenidir. Bu nedenle, öğretmenlerin ve alt özel sınıf ğretmenlerinin zihinsel engelli çocuğun olumlu kişiliğe

sahip olmalarına yardımcı olabilmeleri için, bu öğretmenlere ve yöneticilere çocuk gelişimi ve ruh yapısı hakkında eğitim veren hizmet içi kurslar açılabilir ve yaygınlaştırılabilir.

5. Çocuğun zihinsel engelinden dolayı kaygıya kapılarak, zihinsel engelli çocuğun gereksinimlerini karşılamada güçlük çekebilen anne ve babalara geleneksel psikolojik danışma yerine giderek, doğrudan çocuklarının zihinsel engeli kaygısı üzerinde odaklaşan yapılandırılmış danışma yöntemlerinden de etkili sonuçlar alınabilir.
6. Koryucu Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmeti olarak anne-baba eğitim grupları oluşturulabilir.
7. Bu araştırmada, anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile bunların zihinsel engelli çocuklarının kişisel uyum düzeyleri arasındaki ilişkiler aranmıştır. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda ise anne ve babaların durumluk ve sürekli kaygı düzeyleri ile bunların zihinsel engelli çocuklarının sosyal ve genel uyum düzeyleri arasındaki ilişkiler daha büyük örneklem gruplarına gidilerek aranabilir.
8. Düşük kişisel uyum gösteren zihinsel engelli çocuklara yardım etme amacı ile, bu çocukların anne-babalarına yönelik düzenlenecek farklı hizmetlerden hangisinin daha etkili olduğu araştırılabilir. Bu amaçla, Aile eğitimi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, gibi yukarıda önerilen yardım yöntemlerinin etkisiyle, bunların bir arada kullanılmasıyla oluşturulabilecek çok bileşenli yardım yöntemlerinin etkisi karşılaştırılabilir.

9. Zihinsel engelli çocukların anne ve babalarına yönelik aile eğitimi programları ve hizmetlerinin rehberlik ve araştırma merkezleri, üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliği ile hazırlanması daha yararlı olabilir.

KAYNAKÇA

- Adasal, R. Normal ve Anormal Yönleriyle Yeni Medikal Psikoloji, İstanbul: Minnetoğlu Yayınları, 1977.
- Akkök, F.; Aşkar, F.; Karancı, N. «Özürlü Bir Çocuğa Sahip Anne-Babalardaki Stresin Yordanması», Eskişehir: A.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 2,1: 8-12, 1992
- Baş, M. «Grupla Psikolojik Danışmanın Bireylerin Kaygı ve Uyum Düzeyleri Üzerindeki Etkisi», Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi, H.Ü. Eğitim Fakültesi, 1984
- Bilir, Ş. Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, 1986.
- Can, G. Lise Öğrencilerinin Benlik Kavramlarını Etkileyen Ailesel Değişkenler, Eskişehir: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, 1991
- Cattel, R.B. ve Scheir, I.H. The Nature of Anxiety: A Review of Thirteen Multivariate Analyses Comprising 814 Variables. Psychological Report, 1958, 4. 351-388.
- Cummings, S.T. «The Impact of the child's deficiency of the father: A study of mentally retarded an chronically ill

- children» American Journal of Orthopsychiatry, 1976, 36, 595-608.
- Cüceoğlu, D., İnsan ve Davranışı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1991.
- Çağlar, D. Geri Zekalı Çocuklar ve Eğitimi, Ankara: (Genişletilmiş İkinci Basım), A. Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, 1979.
- Eripek, S. Zihinsel Engelli Çocuklar, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1993.
- Flynt, S.W ve Wood, T.A. «Stress and coping of mothers of children with moderate mental retardation» American Journal of Mental Retardation, 1989, 94 (3), 278-283.
- Gallager, J. «Rejecting Parents?» Exceptional Children, 1956, 22, 273-294.
- Geçtan, E. Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar, Ankara: Maya Matbaacılık Ltd. Şti, 1981.
- Grossman, H.J. (Editör) Manual on Terminology and Classification in Mental Retardation. Washington, D.C. American Association on Mental Deficiency, 1973.
- Horney, K., Çağımızın Tedirgin İnsanı, İstanbul: (Çev:

Ayda Yörükan), Tur Yayınları, 1980.

Lader, M.H. Psychophysiology of Anxiety. London: Granada Publishing Lmt. Pladin, 1971.

Le Compte, W. ve Öner, N. Development of the Turkish Edition of the State-Trait Anxiety Inventory. C.D. Spielberger ve D.Gruerrero'nun edit ettiği Cross Cultural Anxiety , 1. Kitabında. Washington , D.C. Hemisphere Publishing Corporation, 1976, 51-68.

Levitt., E.E. The Psychology of Anxiety. London: Granada Publishing. Lmt. Pladin, 1971.

Maslow, A.H., The Father Reaches of Human Nature. Newyork: Viking, 1971.

Mead, G.H., Mind, Self and Society. Chicaco: University of Chicago Press, 1934.

Ross, A.O. The Exceptional Child in the Family. New York: Grune and Stratton, 1964.

Öner, N., «Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanterinin Türk Toplumunda Geçerliliği», Ankara: H.Ü. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, 1977.

Özgüven, İ.E., Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE), Ankara:

(ikinci Revizyon), Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 1982.

Sullivan, H.S. The Interpersonal Theory of Psychiatry.

New York: Norton, 1953.

Spielberger, C.D. Gorsuch, R.L. and Lushene, R.E. Manuel For State-Trait Anxiety Inventory. California: Consulting Psychologists Press. (Öner, 1977'den) alınmıştır, 1970.

Ünlü, S., Engelli Çocukların Ailelerine Rehberlik,

Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1989,5.

EKLER

EK-1

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ

STAI FORMU IX-I

İsim : Cinsiyet : E () K () Tarih:
Sınıf : Okul : Yaş :

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o nasıl hissettiğinizi, ifadelerin sağ tarafındaki seçeneklerden en uygun olanını işaretleyerek belirtin doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman harcamaksızın şu anda nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

Hemen

Hiç Biraz Oldukça Tamamıyla

- | | | | | |
|---|-----|-----|-----|-----|
| 1. Kendimi sakin hissediyorum..... | (1) | (2) | (3) | (4) |
| 3. Huzursuzum | (1) | (2) | (3) | (4) |
| 4. Pişmanlık duygusu içindeyim.... | (1) | (2) | (3) | (4) |
| 5. Kendimi rahat hissediyorum..... | (1) | (2) | (3) | (4) |
| 7. İlerde olabilecek kötü olayları
düşünerek üzülüyorum..... | (1) | (2) | (3) | (4) |
| 8. Kendimi dinlenmiş hissediyorum. | (1) | (2) | (3) | (4) |
| 9. Kendimi kaygılı hissediyorum.... | (1) | (2) | (3) | (4) |
| 10. Kendimi rahatlık içinde
hissediyorum..... | (1) | (2) | (3) | (4) |

11. Kendime güvenim olduğunu
hissediyorum(1) (2) (3) (4)
12. Kendimi sınırlı hissediyorum..(1) (2) (3) (4)
14. Çok gergin olduğumu
hissediyorum.....(1) (2) (3) (4)
15. Sükunet içindeyim(1) (2) (3) (4)
16. Halimden memnunum(1) (2) (3) (4)
17. Endişe içindeyim(1) (2) (3) (4)
18. Kendimi fazlasıyla heyecanlı
hissediyorum(1) (2) (3) (4)
20. Keyfim yerinde(1) (2) (3) (4)

EK-2

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ENVANTERİ

STAI FORMU TX-2

YÖNERGE: Aşağıdaki kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyan sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki seçeneklerden en uygun olanını işaretleyerek belirtin. Doğru ya yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman harcamaksızın genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

	Pekaz	Bazen	Çoğu zaman	Hemen her zaman
21. Keyfim yerindedir.....	(1)	(2)	(3)	(4)
23. Olur olmaz hallerde ağlayacak gibi olurum.....	(1)	(2)	(3)	(4)
24. Diğerleri kadar multu olmayı isterdim.....	(1)	(2)	(3)	(4)
25. Çabuk karar vermediğim için fırsatları kaçıtırırım.....	(1)	(2)	(3)	(4)
27. Sakin, kendime hakim ve soğukkanlıyım.....	(1)	(2)	(3)	(4)
28. Kendimi dinlenmiş hissediyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)
29. Kendimi kaygılı hissediyorum...	(1)	(2)	(3)	(4)
30. Mutluyum.....	(1)	(2)	(3)	(4)
31. Herşeyi kötü tarafından alırım	(1)	(2)	(3)	(4)

32. Kendime güvenim yok.....(1) (2) (3) (4)
33. Kendimi güvende hissederim.....(1) (2) (3) (4)
34. Sıkıntı ve güçlük veren
durumlardan kaçınırım.....(1) (2) (3) (4)
35. Kendimi kederli (hüzünlü)
hissederim(1) (2) (3) (4)
37. Aklımdan bazı önemsiz düşünceler geçer
ve beni rahatsız eder(1) (2) (3) (4)
38. Hayal kırıklıklarını öylesine
ciddiye alırım ki unutamam.....(1) (2) (3) (4)
40. Son zamanlarda beni düşündüren
konular yüzünden gerginlik ve
huzursuzluk içindeyim.....(1) (2) (3) (4)

EK-3

HACETTEPE KİŞİLİK ENVANTERİ (HKE)

(İkinci Revizyon)

Prof. Dr. Ethem ÖZGÜVEN

AÇIKLAMA:

Envanter içinde EVET ya da HAYIR şeklinde cevaplandırılabilen sorular vardır. Bu sorular çeşitli durumlarda sizin genellikle ne düşündüğünüz, nasıl duygulandığınız ve ne şekilde davranışta bulunduğunuz ile ilgilidir.

Her soruyu cevaplandırırken önce, sizin için cevabın Evet mi yoksa Hayır mı olduğunu kararlaştırınız, sonra da cevap kağıdında uygun yeri karalayarak işaretleyiniz. Cevaplandırmanın nasıl yapılacağını görmek için aşağıda iki örnek verilmiştir.

ÖRNEKLER:

- | | EVET | HAYIR |
|--|------|-------|
| 1. Geceleri sık sık rüya görürmüsünüz? | () | () |
| 2. Arkadaşlarınızdan memnun musunuz? | () | () |

Eğer sık sık rüya görmüyorsanız HAYIR, arkadaşlarınızdan memnunsanız. Envanter üzerinde hiçbir şey yazmayınız. Cevaplarınızı CEVAP KAĞIDI üzerinde işaretleyiniz. Cevaplandırırken bir kişi üzerinde fazla zaman harcamayınız; ilk aklınıza gelen cevabı işaretleyiniz. Atlamadan soruların hepsini cevaplandırınız.

Hacettepe Üniversitesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü
Beytepe, Ankara, 1982

EK-3 DEVAMI
HACETTEPE KİŞİLİK ENVARTERİNDEN
SEÇİLMİŞ MADDELER

1. Başkaları sizinle tartışmaya kalkınca hemen rahatsız olur musunuz?
3. Yaptıklarınıza üzüldüğünüz zamanlar çok oluyor mu?
4. Bazı anlamsız düşünceler zihninizi meşgul sizi rahatsız eder mi?
5. Bir şansızlığa uğrayacağınızdan korkuyor musunuz?
6. Oturduğunuz yerde duramaz hale geldiğiniz durumlar olur mu?
7. Sık sık önemsiz şeyleri kendinize dert eder misiniz?
9. Çözemediğiniz ve cesaretinizi kıran sorunlarınız ve sorumluluklarınız var mı?
10. Bazen hiç kimsenin sizi anlayamadığını düşündüğünüz olur mu?
11. Fikirlerinizi başkalarına kabul ettirmenin güç olduğu kanısında mısınız?
12. Çoğu zaman aynı konuda başkalarının ne karar verdiklerini öğrenme zorunluluğunu duyar mısınız?
14. Duygularınızı kontrol altında tutabiliyor musunuz?
15. Güç bir durumla karşılaşacağınızı düşününce heyecanlanır ve terler misiniz?
16. Görme gücünüzdeki bozukluklardan sık sık yanır mısınız?
17. Aileniz bireyleri ile sık sık tartışmanız olur mu?
19. Dikkatinizi bir konu üzerinde toplamada güçlük çeker misiniz?

20. Çoğu zaman tüm vücudunuzda bir kırıklık, halsizlik hisseder misiniz?
21. Çevrenizdeki kişiler önemli konularda sizin görüşünüzü de öğrenmek isterler mi?
23. Çevrenizdeki kişilerden kolayca hastalık kapam bir yaradılıştta mısınız?
24. "Başaramadım" gibi bir duygudan rahatsız mısınız?
25. Sağlığınıza çok dikkat etmek ihtiyacında mısınız?
27. Belli etmeseniz bile çevrenizdekilere sık sık darıldığınız oluyor mu?
28. Moralinizin bozulduğu ve bundan kurtulmanın çok zor olduğunu düşündüğünüz zamanlar oluyor mu?
29. Çevrenizdeki kişilerin çoğu ile arkadaşlık etmek yerine yalnız olmayı tercih eder misiniz?
30. Tanımadığınız kişilerin bulunduğu çevrede sıkılganlık çeker misiniz?
31. Kişileri birbirine tanıştırmak ve başkalarına tanıştırmak size kolay gelir mi?
32. Başkaları sizi yetenekli ve cesur bulur mu?
34. Fiziki bir görünüşünüzden dolayı duygusal bir hassasiyetiniz var mı?
35. Duygularınıza olan güvenizden dolayı görüşlerinizin esnek olduğu kanısında mısınız?
36. Sık sık kabızlıktan ve mide ağrılarından şikayetiniz olur mu?
37. Arasına zihninizin her zamankinden daha ağır işlediğini hisseder misiniz?
38. Başkalarının mutluluğunu kıskandığınız zamanlar oluyor mu?

39. Başarmayı arzu ettiğiniz şeyleri düşünmek, onları yapmaktan daha çok haz veriyor mu?
40. Size açık olan avantajlı durumlardan bazı kişilerin yararlanma çabasında oldukları kanısında mısınız?
41. İsteddiğiniz bir branşa veya işe girmekten alıkondunuz mu?
42. Önemli olmayan konularda sık sık eleştirildiğiniz olur mu?
43. Yanlışınızı kabul etmek size zor gelir mi?
44. Ailenizin düşündüğü gibi olamama duygusu sizi rahatsız ediyor mu?
45. Belirli bir nedeni olmadan duygularınız kolayca neşeden üzüntüye, üzüntüden neşeye dönüşür mü?
47. Zihninizi dolduran türlü düşünceler uykunuzu kaçırmı mı?
48. Genellikle sakin bir meseleyi soğukkanlılıkla ele alan bir kişi misiniz?
49. Zaman zaman aleyhinize çalışan insanların varlığından şüphelendiğiniz olur mu?
50. İnsanların içinde iken bile kendinizi yalnız hissedersiniz mi?
51. Başkaları tarafından hoşlanıldığınız duygusu içinde misiniz?
53. Kafesleri içinde de olsada vahşi hayvan görmekten heyecanlanır mısınız?
54. Sizi eleştirdikleri zaman sakin kalabiliyor musunuz?
55. Kendinizi sinirli bir kişi olarak görüyor musunuz?
56. Üzüntülü veya heyecanlı olduğunuz zaman konuşmanızda kekemelik olur mu?
57. Sonradan pişman olacağınız çok şeyi yaptığınız oluyor mu?
58. Kaslarınızda bazen asabi hareketler veya tikler olur mu?

59. Belirli bir neden yokken kendinizi son derece neşeli ya da üzüntülü hissettiğiniz zamanlar oluyor mu?
60. Yaşça sizden küçük olanların daha rahat bir yaşam sürdürdükleri kanısında mısınız?
61. Arkadaşınız istemediğiniz bir davranışta bulunduğu zaman, çoğunlukla bunu çekinmeden kendisine söyleyebilir misiniz?
62. Gerçek yeteneklerinizi gösterebildiğiniz kanısında mısınız?
63. Kendinize özgü bir plan yapmaktansa arkadaşlarınızın önerilerini uygulamak size daha kolay gelir mi?
64. Gerçekten açlık hissi duymadan yemeğe oturduğunuz zamanlar oluyor mu?
65. Akşama doğru ya da sabahları kendinizi çok yorgun hisseder misiniz?
66. Ne okuduğunuzun farkında mısınız?
67. Çoğu zaman kendinizi yorgun ve halsiz hisseder misiniz?
68. Eleştirilmek sizi çok kırar mı?
69. Hoşlanmadığınız birisi ile karşılaşmamak için yolunuzu sık sık değiştirdiğiniz oluyor mu?
70. Cinsel konularda kendinizi rahatsız hisseder misiniz?
71. Arkadaş edinmede zorluk çekiyor musunuz?
72. Doğru yargılarınızı bile, değerli bulmadıkları olur mu?
73. Cesaret verilmediği zaman işlerinize devam etmek size zor gelir mi?
74. Heyecanlı olaylar sizi karamsarlıktan kurtarır mı?
75. İşler kötü gittiği zaman çabuk heyecanlanan bir kişi misiniz?
76. Bazen içinizden insanlara küfretmek gelir mi?

77. Sık sık başınız ağrır mı?
78. Ayrıntılı konuşmadıkları zorunda kalır mısınız?
79. Bazen sevdiğiniz kişiyi kırmaktan hoşlandığınız olur mu?
80. Sizden gelen bir neden yokken işlerinizin ters gittiği zamanlar oluyor mu?

EK-9

Uygulayan:..... HACEF ALPE FİSİLLE HANAPPERİ Uygulama tarihi:.....

CEVAP KAĞIDI

Adı ve Soyadı	Cinsiyeti: K() E()		Değün Tarihi:.....		P u n a n	
	E	H	E	H	GU	SU
Okul veya Kurumu:.....	Köşümü:.....		Sınıf-Şubesi:.....		GU	SU
1. // //	22. // //	43. // //	64. // //	106. // //	127. // //	148. // //
2. // //	23. // //	44. // //	65. // //	107. // //	128. // //	149. // //
3. // //	24. // //	45. // //	66. // //	108. // //	129. // //	150. // //
4. // //	25. // //	46. // //	67. // //	109. // //	130. // //	151. // //
5. // //	26. // //	47. // //	68. // //	110. // //	131. // //	152. // //
6. // //	27. // //	48. // //	69. // //	111. // //	132. // //	153. // //
7. // //	28. // //	49. // //	70. // //	112. // //	133. // //	154. // //
8. // //	29. // //	50. // //	71. // //	113. // //	134. // //	155. // //
9. // //	30. // //	51. // //	72. // //	114. // //	135. // //	156. // //
10. // //	31. // //	52. // //	73. // //	115. // //	136. // //	157. // //
11. // //	32. // //	53. // //	74. // //	116. // //	137. // //	158. // //
12. // //	33. // //	54. // //	75. // //	117. // //	138. // //	159. // //
13. // //	34. // //	55. // //	76. // //	118. // //	139. // //	160. // //
14. // //	35. // //	56. // //	77. // //	119. // //	140. // //	161. // //
15. // //	36. // //	57. // //	78. // //	120. // //	141. // //	162. // //
16. // //	37. // //	58. // //	79. // //	121. // //	142. // //	163. // //
17. // //	38. // //	59. // //	80. // //	122. // //	143. // //	164. // //
18. // //	39. // //	60. // //	81. // //	123. // //	144. // //	165. // //
19. // //	40. // //	61. // //	82. // //	124. // //	145. // //	166. // //
20. // //	41. // //	62. // //	83. // //	125. // //	146. // //	167. // //
21. // //	42. // //	63. // //	84. // //	126. // //	147. // //	168. // //

EK-5

T.C.

ESKİŞEHİR İLİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI: Kültür Hiz. Ş. 311/()

21.Aralık.1993

KONU: Anket Uygulaması

51357

İL MAKAMINA

ESKİŞEHİR

Mithatpaşa İlkokulu alt özel sınıfı Öğretmeni Mukadder Önperker'in (Ulaşanel) aşağıda isimleri yazılı ilkokullarda Eğitim yararına yapacağı tez araştırması için anket uygulaması yapmak istediği 10.12.1993 tarihli dilekçesinde bildirilmektedir.

Konu Müdürlüğümüzce uygun görülmüş olup Makamlarınızca uygun görüldüğü takdirde gereğini müsadelerinize arz ve teklif ederim.

Ercan KARAÇAM
Milli Eğitim Müdür

OLUR

20/12/1993

Osman UNCU

Vali Yardımcısı

Vali a.

ANKET YAPILACAK OKULLAR

1. Edebali İlkokulu Alt Özel Sınıfı
2. Gazi İlkokulu Alt Özel Sınıfı
3. Mithatpaşa İlkokulu Alt Özel Sınıfı
4. Murat Atılğan İlkokulu Alt Özel Sınıfı
5. Reşat Benli İlkokulu Alt Özel Sınıfı
6. Ziyagökalp İlkokulu Alt Özel Sınıfı

EK-6

TABLO 1: Geçici Norm Tablo

ÖĞRENCİLER	Sürekli Kaygı					Durumluk Kaygı		
	Sayı	Yaş	M	S	p	M	S	p
Orta-Lise								
Kız	222	15-16	39.81	10.82	.85	41.51	9.54	.83
Erkek	424	15-16	39.77	9.67	.77	39.74	9.84	.86
İzmir A.K.L.	60	17-19	39.13	7.92	.83	41.97	15.18	.96
Tarsus A.K.L.	40	17-19	39.76	9.40	.87	35.33	11.55	.94
İstanbul Liseleri	150 ¹	17-19	39.58	6.92		41.17	9.11	
Üniversite								
Hacettepe ve ODTÜ	143	18-21	40.38	11.70	.86	39.41	8.48	.91
Hacettepe Ü.	145	18-21	36.79	7.47		39.93	11.98	
Kara Harb O. (E)	160	18-21	41.26	11.12		40.89	9.06	
NORMAL								
YETİŞKİNLER	76	30-60	41.58	8.83		40.83	11.29	
	114 ²	17-71	42.65	7.63		33.97	8.56	

Le Compte ve Öner (1976) çalışması Örnekleme